

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

RPE ./ Allmän åklagare angående brott mot lagen om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål m.m.

Göta hovrätts dom den 5 april 2024 i mål B 4774-23

Högsta domstolen har förelagt riksåklagaren att sända eller lämna in svarsskrivelse över RPE:s överklagande. Följande anför.

Min inställning

Jag bestrider ändring av hovrätts dom men tillstyrker prövningstillstånd i frågan om påföljd.

Bakgrund

RPE är dömd för ringa narkotikabrott och brott mot lagen om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål (knivlagen) till fängelse i tre månader.

Överklagande

RPE har yrkat att Högsta domstolen ska ogilla åtalet och det särskilda yrkandet. Under alla omständigheter yrkas straffflindring. Som grund för prövningstillstånd har han gjort gällande att det behövs vägledning i frågan om straffvärde och påföljd för uppsåtligt brott mot knivlagen av normalgraden eftersom praxis kommit att utvecklas på ett sätt som inte är enhetligt.

Min bedömning

Förbudet att inneha kniv och andra farliga föremål är en del i samhällets försök att minska förekomsten av knivvåld (prop. 1999/2000:27 s. 80). Den mest praktiska nyttan av lagen är att den ger möjlighet att ta hand om och förverka knivar m.m. när dessa påträffas hos personer som omhändertas eller på annat sätt är föremål för ett polisingripande innan något allvarigare brott begås. Syftet med förbudslagstiftningen är emellertid också att tydligt markera att knivar och andra farliga föremål inte ska innehas på platser där risken för våldsbrott kan anses vara särskilt stor. Vid införande av förbudet angavs i förarbetena att en begränsning av rätten att bära kniv och andra farliga föremål i sig bör vara ägnad att minska såväl antalet våldsbrott som antalet personer som dödas eller skadas i samband med sådan brottslighet (prop. 1987/88:98 s. 6).

Den 1 juli 2022 höjdes maximistrafet för uppsåtliga knivbrott av normalgraden från fängelse i sex månader till fängelse i ett år (prop. 2021/22:192). Skälet för reformen var att det bedömdes finnas ett behov av en skärpt syn på allvarligare brott mot knivlagen.

Utgångspunkten för lagändringarna är att allvarligare fall av brott mot knivlagen borde mötas av en skärpt reaktion men också att det även fortsättningsvis måste finnas utrymme för en differentierad straffmätning (se a. prop. 12 f.). För att åstadkomma detta behövs böter i straffskalan, för t.ex. sådana kniv innehav där det saknats risk för att kniven skulle komma till brottslig användning eller andra försvårande inslag, medan maximistrafet höjdes.

I det här fallet är det enligt min bedömning frågan om ett sådant allvarligare brott mot knivlagen som lagändringarna 2022 tar sikte på och som ska leda till en skärpt reaktion i förhållande till vad som gällde före lagändringarna. Jag godtar domstolarnas bedömning i rubriceringsfrågan men för straffmätningen har det betydelse att RPE har innehaft en stor kniv, med en bladlängd som mäter cirka 25 centimeter, på allmän plats där det regelmässigt vistats ett stort antal människor. Det ska också beaktas att han i samband med ingripandet mot honom uppträtt agiterat mot polisen och att han samtidigt med kniv innehavet innehaft narkotika. Det har funnits en risk för att kniven skulle komma till brottslig användning mot annan person om RPE hamnade i en konflikt. Med hänvisning till de försvårande omständigheterna vid gärningen ansluter jag mig till tingsrättens och hovrättens bedömning av straffvärdet.

Hovrättens dom bör stå fast i skuld- och påföljdsdelen på de grunder som hovrätten har angett. I det här fallet talar artvärdet (se prop. 2021/22:192 s. 26) och återfallet för att fängelse bör väljas som påföljd. Det särskilda yrkandet är lagligen grundat och även beslutet om förverkande bör stå fast.

Prövningstillstånd

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få till stånd en prövning i Högsta domstolen kan inte föranleda prövningstillstånd på denna grund.

Varje år listar Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten gemensamt ett antal aktuella prejudikatfrågor till ledning för vilka rättsliga områden som från åklagarsynpunkt bör prioriteras. I listan över prioriterade prejudikatfrågor för 2025 uppmärksammas det att praxis när det gäller påföljd för uppsåtligt brott mot knivlagen har kommit att utvecklas på ett sätt som inte är enhetligt, vilket innebär att det finns behov av vägledande uttalanden i den frågan. Högsta

domstolen har inte prövat något mål om påföljd för uppsåtligt brott mot knivlagen efter lagändringarna 2022.

Med hänvisning till det behov av vägledning som finns tillstyrker jag att prövningstillstånd meddelas i frågan om påföljd. Något skäl för prövningstillstånd finns i övrigt inte med anledning av överklagandet.

Bevisuppgift och handläggning

Prövningstillstånd kan förslagsvis meddelas med begränsning till frågan om påföljd. Som bevisning åberopas i så fall fotografi på kniven samt ljud- och bilduppspelning av vittnesförhöret med JS, till styrkande av de redovisade försvårande omständigheterna vid gärningen. Om prövningstillstånd meddelas på något annat sätt än med begränsning till påföljdsfrågan ber jag om att få återkomma med bevisuppgift. Målet kan när det gäller frågan om påföljd avgöras utan förhandling.

Eva Thunegard
Vice riksåklagare

Eva Bloch

Kopia till

Extra åklagare Clara Åbyhammar
Åklagarkammaren i Örebro (AM-79244-23)
Utvecklingscentrum